Pääkirjoitus

Pääkirjoitus: Sota sumentaa talousnäkymiä – rahapolitiikan normalisointi etenee

Suomen talous | 21.06.2022

Venäjän järjetön, julma hyökkäyssota aiheuttaa suurta tuhoa ja tuskaa Ukrainassa. Sodan laineet lyövät ympäri maailman ja koskettavat ihmisiä myös entistä kalliimpien energian ja elintarvikkeiden hintojen kautta. Talouskasvu hidastuu, eikä taantumaakaan voi sulkea pois laskuista. Ohjauskorkoja ryhdytään nostamaan heinäkuussa, ja koronnostot jatkuvat syyskuussa. Tavoitteena on varmistaa, että inflaatio vakiintuu tavoitteen mukaisesti 2 prosenttiin keskipitkällä aikavälillä. Finanssipolitiikassa tulisi nyt pidättäytyä uusista kokonaiskysyntää kasvattavista toimista ja vahvistaa julkisen talouden kestävyyttä.

Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa heikentää talouden näkymiä ja voimistaa hintojen nousua entisestään. Ennen kaikkea se on aiheuttanut suunnatonta kärsimystä ukrainalaisille. Sodan pitkittyminen ei saa heikentää määrätietoista tukea Ukrainalle.

Sodan seurauksena talouskasvu hidastuu. Suomessa vuodenvaihteen jälkeen virinnyt kuluttajien luottamus heikentyi sodan vuoksi nopeasti. Epävarmuus sodan laajuudesta, kestosta ja vaikutuksista heijastuu talouteen myös laajemmin. Yritystenkin luottamus on heikentymässä, vaikka kyselytutkimuksen perusteella yrityskentällä ollaan vielä optimistisia Venäjän-kaupan

uudelleensuuntaamisen mahdollisuuksista. Kaikille yrityksille korvaavien markkinoiden löytyminen ei ole mahdollista, eikä epävarma tilanne kannusta investoimaan. Ennustettua heikomman kehityksen riskit ovat nyt merkittävät, ja riskien toteutuessa taantumakin on mahdollinen.

Hintojen nousu vauhdittui jo ennen Venäjän hyökkäystä. Inflaation ytimessä ovat olleet energian hinnat, joiden suuria vaihteluita on nähty aiemminkin. Pandemia-ajan aiheuttamat tuotannon ja logistiikan ongelmat sekä kulutuskysynnän suuntautuminen palveluista tavaroihin aiheuttivat laajemminkin muutoksia suhteellisissa hinnoissa. Venäjän hyökkäys ja sen seuraukset kuitenkin kiristivät energia- ja raaka-ainemarkkinoita entisestään.

Inflaatio on ollut odotettua nopeampaa viime kuukausina. Suuret muutokset energian ja raaka-aineiden hinnoissa ovat jo välittymässä laaja-alaisemmin myös muiden tuotteiden ja palveluiden hintoihin.

Inflaation voimakas kiihtyminen edellyttää rahapolitiikan normalisoinnin vauhdittamista. Euroopan keskuspankki etenee päättäväisesti ja ennakoivasti toimissaan. Päätimme viimeisimmässä Euroopan keskuspankin neuvoston kokouksessa lopettaa laajan arvopaperiohjelman (APP) mukaiset netto-ostot heinäkuun 2022 alussa. Ohjauskorkoja ryhdytään nostamaan heinäkuussa, ja koronnostot jatkuvat syyskuussa. Rahapolitiikan ensisijaisena tavoitteena on varmistaa, että inflaatio vakiintuu 2 prosenttiin keskipitkällä aikavälillä.

Kuluttajahintojen voimakas nousu heikentää tällä hetkellä kotitalouksien ostovoimaa, mikä on kirvoittanut vaatimuksia sekä julkista valtaa että työnantajia kohtaan. Auton tankkaaminen ja ruokaostokset ovat kallistuneet kouriintuntuvalla tavalla. Välttämättömistä menoista on vaikea tinkiä. Monissa maissa energian hintojen nousun vaikutuksia kotitalouksiin onkin pyritty lieventämään erilaisin tukitoimin, niin myös Suomessa. Tukitoimet on pyrittävä kohdentamaan tehokkaasti niitä eniten tarvitseville. Irtautumalla venäläisen fossiilisen energian käytöstä lopetetaan Venäjän sodankäynnin rahoitus ja samalla voidaan nopeuttaa huomattavasti edessä olevaa vihreää siirtymää. Siksi hintasignaalien vaikutusta fossiilisten polttoaineiden kysyntään ei pitäisi pyrkiä häivyttämään kokonaan.

Kotitalouksien ostovoima vahvistui useita vuosia peräkkäin ennen pandemiaa, ja palkkojen nousuvauhti oli inflaatiota nopeampaa, mutta tällä hetkellä tilanne on toinen. Palkkojen nousuvauhti on toistaiseksi pysynyt maltillisena, mutta paineet seuraaville neuvottelukierroksille ovat kasvamassa. Jos paineet purkautuvat suurina palkankorotuksina, ne välittyvät takaisin kuluttajahintoihin. Hintojen ja palkkojen kiihtyvän nousun noidankehä olisi turmiollista talouden kehitykselle.

Alkuvuoden yleisen palkankorotuslinjan perusteella suomalaisten yritysten kilpailukyky suhteessa kilpailijamaihin säilyy toistaiseksi ennallaan. Kilpailukyvyn kannalta suurempi merkitys onkin seuraavilla palkkakierroksilla. Jos meillä Suomessa on malttia katsoa inflaatiopiikin yli, voidaan suomalaisen työn ja tuotannon kilpailukyky säilyttää ja palkansaajien ostovoimaa vahvistaa kestävällä tavalla tulevina vuosina. Mutta jos tilanne yltyy palkkakilpailuksi, kuten ennen finanssikriisiä, kilpailukyky voidaan etenkin herkässä taloustilanteessa menettää nopeastikin. Kustannuskilpailukyvyn korjaaminen taas kestää pitkään ja on huomattavasti vaikeampaa kuin sen menettäminen.

Kilpailukykyä tarvitaan, kun menetetylle Venäjän-markkinalle etsitään vaihtoehtoja. Venäjältä tuotuja raaka-aineita korvataan muista lähteistä, mutta hinta voi olla kalliimpi. Yritysten tuotantopanosten hinnat nousevat nyt muutenkin nopeasti, ja lopputuotteiden hintoja joudutaan nostamaan. Uudessa kilpailutilanteessa kustannuskilpailukyvyllä on merkitystä.

Työmarkkinoilla on jälleen kysyntää osaaville työntekijöille, ja monilla aloilla yritykset kamppailevat työvoimapulan kanssa. Kun työttömyysaste on edelleen yli 6 %, on ilmeistä, että Suomen työmarkkinoilla on merkittäviä alueellisia ja ammatillisia yhteensopivuusongelmia. Siksi tarvitaan panostuksia osaamisen kehittämiseen perusasteella, korkea-asteella ja yrityksissä. Osaavasta, koulutetusta työvoimasta on tulevaisuudessa entistä suurempi pula, mikä rajoittaa myös pidemmällä aikavälillä Suomen talouskasvua. Suomi tarvitsee osaajia myös ulkomailta.

Työllisyysaste on noussut nopeasti, mutta työtunteja tehdään kansantalouden tasolla toistaiseksi vähemmän kuin parhaimmillaan ennen pandemiaa. Osa-aikatyön lisääntyminen on osin luonnollista ja voi sopia monien elämäntilanteeseen hyvin. Mutta jos työllisyysasteen kasvu johtuu jatkossakin pääosin osa-aikatyön lisääntymisestä, työllisyysastetavoitteen saavuttaminen ei sellaisenaan riitä tasapainottamaan julkista taloutta.

Julkinen talous kantoi taloudellista taakkaa koronakriisin välittömässä hoidossa. Ongelma ei ole niinkään velan määrä suhteessa taloutemme kokoon, vaan velan kehityssuunta. Velkasuhde kasvaa edelleen tulevina vuosina, koska finanssipolitiikka on yhä kevyttä. Julkisen talouden epätasapaino ei korjaannu itsestään. Nousevien korkojen oloissa tasapainon saavuttaminen vaatii aiempaa tavoitteellisempaa julkisten tulojen ja menojen tarkastelua. Päätöksentekijöitä tukisi kattava ja säännöllisesti tehtävä menokartoitus.

Viime vuosien kriisit ovat osoittaneet kestävän julkisen talouden merkityksen. Ekologisen kestävyyden varmistaminen edellyttää perusteellista yhteiskunnallista muutosta. Ilman kestävää julkista taloutta muutoksen negatiivisia vaikutuksia kotitalouksiin ja yrityksiin ei voida julkisin varoin lieventää, mikä voi uhata yhteiskunnan sosiaalista kestävyyttä. Nämä pitkän aikavälin haasteet vaativat yhä enemmän huomiota jo tämän ajan päätöksissä.

On tärkeää pitää huolta siitä, että Suomessa on tarpeeksi osaavaa työvoimaa ja että työn tekemisen kannusteet ovat riittävät. Osaamisen avulla voidaan toteuttaa laadukasta tutkimusta ja tuotekehittelyä, mutta T&K-toiminnan vauhdittaminen voi vaatia myös sysäystä julkiselta vallalta. Epävakaina aikoina yritykset arvostavat vakaata toimintaympäristöä, järkevää sääntelyä ja sujuvia lupaprosesseja. Kilpailulliset kotimarkkinat valmentavat yrityksiä kansainvälisille markkinoille ja pitävät hintojen nousun kurissa.

Elämme ikävällä tavalla poikkeuksellisia aikoja. Geopolitiikka jylllää ja heiluttelee taloutta, mikä vaikuttaa nyt kaikkien suomalaistenkin arkeen, ja näkymä eteenpäin on epävarma. Tässä tilanteessa vaaditaan sitkeyttä ja kärsivällisyyttä – ja vahvaa yhteishenkeä.

EKP:n rahapolitiikka tukee Euroopan selviytymistä tässä muuttuneessa maailmassa. Samaa päättäväisyyttä tarvitaan laajasti yhteiskunnassa. Jos koronapandemia ja Venäjän hyökkäyssota ovat jotain osoittaneet, niin ainakin sen, että meillä Suomessa on edelleen kykyä tarttua toimeen vaikeiden ongelmien edessä. Sille on nyt varmasti käyttöä enemmän kuin pitkään aikaan, niin turvallisuudessa kuin taloudessakin.

Helsingissä 21. kesäkuuta 2022

Olli Rehn
Suomen Pankin pääjohtaja

Asiasanat

ennuste, inflaatio, palkat, rahapolitiikka, sota, talouskasvu, Ukraina, Venäjä